

LİSELERDE GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN ERGENLİK DÖNEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Diğdem Müge SİYEZ*, Yağmur SOYLU**

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı; liselerde görev yapan öğretmenlerin ergenlik dönemine ilişkin görüşlerini incelemektir. **Yöntem:** Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği ile liselerde görev yapan 135 öğretmenden elde edilmiştir. Öğretmenlerden elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. **Sonuçlar:** Öğretmenler ergenlik dönemi özellikleri ile ilgili olarak sırasıyla; duygusal gelişim (f=100), fırtınalı stresli (f=66), sosyal gelişim (f=33), bilişsel gelişim (f=30), kişilik gelişimi (f=30), cinsel gelişim (f=11) ve fiziksel gelişimden (f=6) bahsetmişlerdir. Ergenlikle ilgili okulda çoğunlukla grup temelli çalışmalar yapıldığını belirtmişlerdir (f=152). Araştırmada yer alan öğretmenlerinin birçoğunun ergenlik ile ilgili bazı konuları sınıf içinde ele aldığı görülmüştür (f=90). Ergenlik dönemi temel özellikleri (f=39) ve gençlerle iletişim (f=12) öğretmenlerin en çok ihtiyaç duydukları bilgiler arasında yer almaktadır. Öğretmenler, ergenlik dönemi ile ilgili bilgi kaynakları arasında en çok geçmiş yaşantılara değinmiştir (f=110). Ergenlik dönemi ile ilgili sorun alanları olarak “sosyal çevre” (f=93), “psikolojik” (f=63), “akademik” (f=56) ve “kariyer kaynaklı” (f=13) temalar ortaya çıkmıştır. Sorunların kaynakları ile ilgili olarak da özellikle “aile temelli” kaynaklar vurgulanmıştır (f=118). Son olarak, ergenlerin sırasıyla kişisel (f=100), sosyal (f=77), akademik (f=20) ve mesleki (f=12) konularda bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. **Tartışma:** Öğretmenlerin ergenliğe ilişkin ilk bakışta farkedilebilen özellikleri farkettiler ama bu döneme özgü diğer yeterlilikler açısından tanımlamalarının eksik olduğu söylenebilir. Öğretmen görüşlerinde ergenliğe ilişkin olumsuz kalıp yargıların yaygın olduğu görülmekte ve bunların çoğu zaman ergenin iyilik halini olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: lise öğrencileri, ergenlik, öğretmen görüşleri, nitel araştırma.

SUMMARY: INVESTIGATING HIGH SCHOOL TEACHERS' OPINIONS ON ADOLESCENCE PERIOD

Objective: The aim of the study is to determine high school teachers' opinions on adolescence period.

Method: Research data were collected from 135 high school teachers in İzmir and the structured interview method was used to collect the research data. A content analysis was used during the data analysis. **Results:** The related characteristics of adolescence according to teachers, respectively, emotional development (f=100), stormy stressful (f=66), social development (f=33), cognitive development (f=30), personality development (f=30), sexual development (f=11) and physical development (f=6) are mentioned. Teachers stated that generally a group based studies have been made about puberty in school (f=152). It was observed that some topics about puberty discussed in class by the majority of the teachers in the study (f=90). Most of the teachers need the information that basic characteristics of adolescence (f=39) and communication with young people (f=12). Teachers mentioned most past experiences about puberty related information sources (f=110). The main theme of puberty-related problem areas were “social environment” (f=93), “psychological” (f=63), “academic” (f=56) and “career-based” (f=13). “Family-based” resources have been emphasized as problems' resources (f=118). Finally, it was stated that the adolescents should be informed on the matters, respectively, personal (f=100), social (f=77), academic (f=20) and Professional (f=12). **Discussion:** Although teachers notice the features for the period of puberty that could recognize at first glance, it can be said to be lacking in other specific identification. In teachers' views, negative stereotypes about puberty seem to be common and it is believed that they often adversely affect the well-being of adolescents.

Key Words: college students, adolescence, teachers' views, qualitative research.

Gelis Tarih Received: 05.05.2017 **Kabul Tarihi Accepted:** 24.10.2017

GİRİŞ

Çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında kalan ergenlik dönemi, hormonal değişimler ve fiziksel gelişimin eşlik ettiği puberte ile başlar.

*Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Hasan Ali Yücel Binası K:3 No:305 Buca, İzmir; di-dem.siyez@deu.edu.tr

**Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Hasan Ali Yücel Binası K:3 No:314 Buca, İzmir; yagmur-haci@hotmail.com

Ergenlik dönemindeki gelişim sadece fiziksel gelişim ile sınırlı olmayıp yaşamın bu döneminde ergenlerin düşünme becerilerinde, sosyal ve duygusal yaşantılarında ve kişilik özelliklerinde belirgin değişiklikler yaşanmaktadır. Bu değişimlerin bir uzantısı olarak ergenlerin davranış

Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi : 25 (1) 2018

örüntülerinde de değişiklikler meydana gelmektedir (Siyez 2010).

Ergenler, büyümelerinin ve normal gelişimlerinin bir uzantısı olarak yaşamlarında risk almaya başlamaktadırlar. Bu riskler ergenin kendi kimliğini tanımlamasına ve olumlu bir kimlik geliştirmesine yardım edebileceği gibi ergenin biyopsiko-sosyal gelişimini de sekteye uğratabilir (Sutton 2010). Sigara, alkol ve madde kullanımı, intihar girişimleri, erken yaşta cinsel ilişkide bulunma, anti-sosyal davranışlar ergenlik döneminde sıklıkla karşılaşılan riskli davranışlar arasında yer almaktadır (Siyez 2010).

Ergenlik döneminin başarılı bir şekilde tamamlanması bireysel özellikler, ailesel özellikler, akran ilişkileri ve sosyal çevre gibi birçok faktörle ilişkilidir (Alisinanoğlu 2002). Bu bağlamda okulun ve öğretmenlerin ergen gelişimi üzerindeki etkisi öne çıkan faktörlerden birisi olarak değerlendirilmektedir (Santrock 2012). 1900'lü yıllarda öğretmenlik; matematik, fen, edebiyat vb bir alanda bilgi sahibi olma ve bu bilgiyi çeşitli öğrenme yöntemlerini kullanarak öğrenciye aktarabilme olarak tanımlanırken; günümüzde öğretmenlerin eğitim verdikleri yaş grubunun özelliklerini bilmeleri oldukça önem kazanmıştır (Hartman 1993; akt. Adamson ve Meister 2005). Bu değişimin en temel nedenlerinden biri ise öğretmenlerin ergenin sosyal yaşamında sosyal destek kaynaklarından birisi olmasıdır (Sutton 2010). Nitekim yapılan araştırmalar da destekleyici öğretmen tutumları ile okuldan kaçma, davranışsal problemler ve akademik problemler arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir (Hamilton ve Howea 1992, Pianta, Steinberg ve Rollins 1995). Öğretmenin sosyal desteği, ergenin iyilik hali ve okula uyumu açısından da özellikle etnik köken farklılıklarının bulunduğu okullarda koruyucu faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Vedder ve ark. 2005).

Ergenlik döneminde, öğretmenlerden algılanan sosyal desteğin azaldığına dair araştırma bulguları alanyazında yer almakla birlikte son yıllarda

sosyal desteğin türünün de önemli olduğu vurgulanmaktadır (Bokhorst ve ark. 2010; Heaney ve Israel, 1997). Ergenlerle yapılan bir araştırmada ebeveynlerden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek; duygusal destek (konuşmak istediğinizde sizi dinlemesi ve anlaması), araçsal destek (ödevlere yardım etmek gibi sizin için birşeyler yapmaya istekli olması) ve bilgilendirici destek (karşılan sorunların çözümüne ve günlük işlere ilişkin yararlı bilgiler ve ipuçları vermesi) olarak üçe ayrılmış ve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir (Hombrados ve ark. 2012). Bu araştırma sonucunda öğretmenlerin bilgilendirici destek konusunda en önemli sosyal destek kaynağı olduğu belirlenmiştir. Bu noktada, öğretmenlerin ergenlerin karşılaştığı sorunları ve döneme özgü gelişimsel özellikleri bilmesinin ergenle sağlıklı bir iletişim kurmasında önemli bir belirleyici olabileceği düşünülmektedir.

Kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik yaklaşımı bağlamında değerlendirildiğinde de okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Gysberg ve Henderson 2000, Nazlı 2014). Programın yürütülmesinde öğretmenlerin psikolojik danışmanlar ile işbirliği haline çalışmalarını öğrencilerin bilişsel ve duygusal gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Texas Counseling Association 2004). Türkiye'de 9-12. sınıfların ders programlarında haftada bir saat olarak yer alan ders saatlerinin yürütülmesinden Mili Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2001) göre branş öğretmenleri arasından seçilen sınıf rehber öğretmenleri sorumludur. Aynı yönetmeliğe göre sınıf rehber öğretmenleri, sınıf rehberlik çalışmaları kapsamında eğitsel ve mesleki rehberlik etkinliklerini yürütülmesinden, öğrenci gelişim dosyalarının tutulmasından, öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitsel kollara yöneltilmesinden sorumludurlar. Öğretmenlerin bu görevleri işlevsel bir şekilde yerine getirebilmesi için çalıştıkları grubun gelişimsel özelliklerini bilmelerinin önemli olduğuna inanılmaktadır.

Öğretmenlerin ergenlik dönemine ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmaların, ergenlik dönemine ilişkin genel özelliklerini değerlendirmekten çok bu dönemde yer alan belirli sorunlara ilişkin bilgi, tutum ve görüşleri değerlendirmeye yönelik olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin intihar girişimleri, madde kullanımı, kendine zarar verme gibi riskli davranışlara ilişkin bilgi ve tutumlarını değerlendirmeye yönelik araştırmaların sonuçları da öğretmenlerin konunun önemini farkında olduklarını ama bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır (Erdoğan ve ark. 2011, Moreira ve ark. 2009; Leane ve Shute 1998; Moore ve ark. 2013; Timson ve ark. 2012). Adamson ve Meister (2005) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmenlerin ergenlik dönemi hakkındaki bilgilerinin yetersiz olduğu bulunmuştur.

Ergenler, zamanlarının önemli bir kısmını okulda geçirdikleri için öğretmenlerle olan ilişkileri ve öğretmenlerin ergenlik dönemi hakkında neler bildikleri önemlidir. Daha önceleri öğretmenlerin sadece kendi uzmanlık alanlarını ve bunu öğrencilerine nasıl aktaracaklarını bilmeleri yeterliyken günümüzde özellikle öğrencilerinin yaş grubu hakkında bilgi edinmesi de önemli hale gelmiştir (Adamson ve Meister 2005). Bu bağlamda lise öğretmenlerinin ergenlik dönemine yönelik bilgilerini değerlendiren çalışma sayısının oldukça az olması nedeniyle bu durumun ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılmasının önemli olduğuna inanılmaktadır. Alanyazında çok çalışılmamış konularda derinlemesine bilgi sağladığı ve kolayca ölçülemeyen değişkenlerin değerlendirilmesine olanak sağladığı için nitel araştırmalar etkili araştırma yöntemlerinden birisidir (Creswell, 2013).

Bu araştırmanın amacı liselerde görev yapan öğretmenlerin ergenlik dönemine yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde araştırma soruları aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

1. Öğretmenler öğrencilerinin de içerisinde bulunduğu ergenlik dönemi hakkında ne

düşünmektedir? Onlara göre öğrencileri bu dönemle ilgili olarak kendilerini nasıl hissetmektedir?

2. Öğretmenlerin buldukları okullarda öğrencilerin ergenlik dönemini daha rahat geçirebilmeleri için ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?

3. Öğretmenler derslerinde ergenlikle ilgili konulardan bahsetmekte midir? Bahsediyorlarsa neler hakkında konuşmaktadır? Derslerde ergenlik hakkında konuşulmasının gerekli olduğunu düşünüyorlar mıdır?

4. Öğretmenlik mesleğini iyi bir şekilde yapabilmek için ergenlik dönemi hakkındaki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünüyorlar mıdır? Ne gibi ilave bilgilere ihtiyaçları vardır?

5. Öğretmenler ergenler hakkında bildikleri bilgilerin çoğunluğunu nasıl öğrenmiştir?

6. Öğretmenlerin okullarındaki öğrencilerin ne gibi problemleri vardır? Okullarındaki öğrencilerin yaşadığı problemlerin kaynaklarının neler olduğunu düşünümektedirler?

7. Öğretmenlere göre okullarındaki ergenlerin hangi konularda bilgilendirilmeye ihtiyaçları vardır?

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunun belirlenmesinde okul türleri kriter olarak alınarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

İzmir il merkezindeki okullarda görev yapan 135 öğretmen (77 kadın ve 58 erkek) ile görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişken	f	Değişken	f
Eğitimcilik yılı		Okulun tipi	
0-5 yıl	14	Genel	41
6-10 yıl	24	Anadolu	54
11-15 yıl	42	Meslek	40
16-20 yıl	28	Branş	
21 yıl +	26	Matematik	27
Okulda çalışma yılı		Biyoloji	12
0-3 yıl	68	Türk Dili ve Edebiyatı	20
4-6 yıl	36	Coğrafya	9
7-10 yıl	14	İngilizce	16
11 yıl +	16	Tarih	9
Öğrenci sayısı		Fizik	7
500'den az	27	Kimya	3
500-749	26	Felsefe	8
750-999	23	Din	6
1000 ve üzeri	57	Resim	2
		Müzik	2
		Meslek dersleri	13

Yıldırım A, Şimşek H (2005) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini elde etmek için görüşme yöntemlerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılmıştır. Standartlaştırılmış görüşme tekniği, dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur (Yıldırım ve Şimşek 2005). Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunda soruların kolay anlaşılabilir, açık uçlu ve esnek olmasına aynı zamanda katılımcıyı yönlendirmesine dikkat edilmiştir. Görüşme formu yedi sorudan oluşmaktadır:

1. Öğrencilerinizin de içerisinde bulunduğu ergenlik dönemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce öğrencileriniz bu dönemle ilgili olarak kendilerini nasıl hissediyorlar?

2. Okulunuzda öğrencilerin ergenlik dönemini daha rahat geçirebilmeleri için ne gibi çalışmalar yapıyor?

3. Derslerinizde ergenlikle ilgili konulardan bahsediyor musunuz? Bahsediyorsanız neler hakkında konuşuyorsunuz? Öğretmenlerin derslerinde ergenlik hakkında konuşmasının gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?

4. Öğretmenlik mesleğinizi iyi bir şekilde yapabilmek için ergenlik dönemi hakkındaki bilgilerinizin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Ne gibi ilave bilgilere ihtiyacınız var?

5. Ergenler hakkında bildiğiniz bilgilerin çoğunluğunu nasıl öğrendiniz?

6. Okulunuzdaki öğrencilerin ne gibi problemleri var? Okulunuzdaki öğrencilerin yaşadığı problemlerin kaynaklarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?

7. Sizce okulunuzdaki ergenlerin hangi konularda bilgilendirilmeye ihtiyaçları var?

Verilerin Toplanması

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu'ndan izin alındıktan sonra, hazırlanan görüşme formu doğrultusunda katılımcılara sorular yöneltilmiş ve katılımcıların verdiği cevaplar not alma yöntemi ile kaydedilmiştir. Görüşmeler ortalama 25-30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde, birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek, bu verileri anlaşılabilir bir biçimde düzenlenir ve verilerin yorumu yapılır (Yıldırım ve Şimşek 2005). Bu amaç çerçevesinde araştırma verilerinin analizi; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanıp yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve kodlanmıştır. Kodlama işlemi yapılırken ilgili literatür göz önünde bulundurulmuştur. Betimsel içerik analizi üç aşamada tamamlanmıştır. Birinci aşamada araştırma sorularından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırma sorularına göre verilerin yedi ana tema altında (ergenlik dönemi özelliklerine bakış, ergenlik dönemi ile ilgili okulda yapılan çalışmalar, ergenlik dönemi ile ilgili sınıf içinde ele alınan konular, ergenlik dönemi hakkında ihtiyaç duyulan bilgiler, ergenlik dönemi ile ilgili bilgilerin kaynağı, ergenlik dönemi ile ilgili sorun alanları ve sorunların kaynakları, ergenlik dönemindeki öğrencilerin bilgilendirilmesi gereken konular) düzenlenmesine karar verilmiştir. İkinci aşamada, bir önceki aşamada belirlenen ana temalara göre veriler okunup sınıflandırılmıştır. Üçüncü aşamada tema ve alt temalara göre veriler tanımlanmış ve gerekli alıntılarla ortaya çıkan bilgiler birbirleri ile ilişkilendirilerek sunulmuştur.

SONUÇLAR

Araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın

yedi ana temasına göre aşağıda verilmektedir.

1. Ergenlik Dönemi Özelliklerine Bakış

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde; "duygusal gelişim", "fırtınalı-stresli", "sosyal gelişim", "bilişsel gelişim", "kişilik gelişimi", "cinsel gelişim" ve "fiziksel gelişim" olmak üzere yedi alt temada toplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğretmenler ilk sırada öğrencilerin duygusal gelişimi ile ilgili özelliklerini belirtmişlerdir (f=100). Bu kategorideki özellikler arasında sınırlılık/gerginlik, duygusal yoğunluk, duygusal değişiklikler, yalnızlık ve dışlanmışlık hissetme, durgunluk/içe kapanıklık, anlaşılmadığını hissetme, karmaşık ve hassas bir dönem olması ve alınganlık yer almaktadır.

"Öğrencilerin tepkili, dengesiz, tutarsız davranışlarının olduğu bir dönem. Alıngan oluyorlar. Çabuk kızıyorlar." (Erkek, 33 yıllık öğretmen)

"Öğrencilerimiz bence bu dönemle ilgili kendilerini karışık hissediyorlar. Sevgide ve nefrette aşırılıklar yaşıyorlar." (Kadın, 12 yıllık öğretmen)

Öğretmenler ikinci sırada ise fırtınalı-stresli bir dönem olması ile ilgili özellikleri gözlemlediklerini belirtmişlerdir (f=66). Zor bir dönem olması, geçici bir dönem olması, vurdumduymazlık, davranış sorunları, zararlı alışkanlıklar ve tutarsız davranışlar bu kategoride sınıflandırılmıştır.

"Çok zor bir dönem. Kötü, zararlı olan herşeye ilgi duyuyorlar." (Kadın, 3 yıllık öğretmen)

"İsyankar ve kurallara karşı davranışlar sergiliyorlar." (Kadın, 12 yıllık öğretmen)

Öğretmenler üçüncü sırada öğrencilerin sosyal gelişimi ile ilgili özellikleri belirtmişlerdir (f=33). Aile ile ilgili sorunlar, kabul görmeyi isteme, arkadaşlık ilişkilerini önemseme ve gruba ait olma isteği bu kategoride yer alan özelliklerdir.

"Arkadaş ilişkilerine çok değer verirler ve arkadaşlarının düşüncelerini önemserler." (Erkek, 20 yıllık öğretmen)

Tablo 2.Ergenlik Dönemi Özelliklerine Bakış

Ergenlik Dönemi Özellikleri	<i>f</i>	%	Ergenlik Dönemi Özellikleri	<i>f</i>	%
<i>Duygusal gelişim</i>	100	36	<i>Fırtınalı-stresli</i>	66	24
Sinirlilik/gerginlik	26	9	Zor bir dönem olması	32	12
Duygusal yoğunluk	23	8	Geçici bir dönem olması	12	4
Duygusal değişiklikler	21	8	Vurdumduymazlık	10	4
Yalnızlık ve dışlanmışlık hissetme	8	3	Davranış sorunları	10	4
Durgunluk/içe kapanıklık	7	3	Zararlı alışkanlıklar	1	0
Anlaşılmadığını hissetme	6	3	Tutarsız davranışlar	1	0
Karmaşık ve hassas bir dönem olması	5	2	<i>Sosyal gelişim</i>	33	12
Alınganlık	4	1	Aile ile ilgili sorunlar	15	5
<i>Bilişsel gelişim</i>	30	11	Kabul görmeyi isteme	9	3
Benmerkezcilik	13	5	Arkadaş ilişkilerini önemseme	6	3
Yetişkin olduğunu düşünme	7	3	Gruba ait olma isteği	3	1
Sınav kaygısı	4	1	<i>Cinsel gelişim</i>	11	4
Dikkat ve motivasyon eksikliği	3	1	Karşı cinse ilgi artışı	7	3
İkincil kazanç	3	1	Cinselliğe merak	4	1
<i>Kişilik gelişimi</i>	30	11	<i>Fiziksel gelişim</i>	6	2
Bireysel farklılıklar	17	6	Bedensel ilgi	3	1
Kimlik karmaşası	13	5	Kendini beğenmeme	3	1

Öğretmenler dördüncü sırada bilişsel gelişim ile ilgili özelliklerden bahsetmişlerdir (f=30). Benmerkezcilik, yetişkin olduğunu düşünme, sınav kaygısı, dikkat ve motivasyon eksikliği ve ikincil

kazanç bu kategoride ele alınan ergenlik dönemi özellikleridir.

“Bu dönemi çok zor geçiriyorlar, herşeyi bildik-

lerini iddia ediyorlar. En iyisini ben biliyorum modundalar.” (Erkek, 14 yıllık öğretmen)

“Olaylara empati kurmadan benmerkezci olarak bakıyorlar.” (Kadın, 8 yıllık öğretmen)

Öğretmenler beşinci sırada kişilik gelişimi ile ilgili özelliklerden bahsetmişlerdir (f=30). Bireysel farklılıklar ve kimlik karmaşası bu kategoride yer alan özelliklerdir.

“Ergenlik döneminin her birey tarafından farklı yaşandığının farkındayım.” (Kadın, 12 yıllık öğretmen)

“Hızlı bir değişimin yaşandığı bu dönemde öğrenciler kimlik karmaşası yaşıyorlar.” (Erkek, 13 yıllık öğretmen)

Öğretmenler altıncı sırada öğrencilerin cinsel gelişimi ile ilgili özellikleri belirtmişlerdir (f=11). Karşı cinse ilgi artışı ve cinselliğe merak bu kategoride sınıflandırılmıştır.

“Cinselliği merak ediyorlar fakat sormaktan utandıkları için kendilerince bilgi toplamaya çalışıyorlar. Arkadaşlarını aşışılamayı seviyorlar. Karşı cinse olan ilgi artıyor.” (Kadın, 3 yıllık öğretmen)

Son olarak öğretmenler yedinci sırada fiziksel gelişimden bahsetmişlerdir (f=6). Bedensel ilgi ve kendini beğenmeme bu kategoride yer almaktadır.

“Kılık kıyafette dikkat çekme eğilimi içerisindedir.” (Kadın, 15 yıllık öğretmen)

“Kendini beğenmeme eğilimi içerisindedir.” (Kadın, 29 yıllık öğretmen)

2. Ergenlik Dönemi ile İlgili Okulda Yapılan Çalışmalar

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde, ergenlik dönemi ile ilgili okulda yapılan çalışmalar “grup temelli”, “birey temelli” ve “aile temelli”

olarak üç kategoride toplanmıştır. Öğretmenler okul ortamında daha çok grup temelli çalışmaların yapıldığını belirtmişlerdir (f=152). Rehberlik hizmetleri, seminer çalışmaları, rehberlik dersi, sosyal etkinlikler, sportif etkinlikler ve grupla psikolojik danışma bu kategorideki en sık başvurulan yollar arasındadır.

“Rehberlik derslerinde ve ders dışında rehber öğretmenler tarafından bilgi veriliyor.” (Kadın, 11 yıllık öğretmen)

“Sportif aktiviteler yapılıyor. Ayrıca rehberlik servisi bu konuyla daha çok ilgileniyor.” (Kadın, 24 yıllık öğretmen)

İkinci sırada, öğretmenler okul ortamında birey temelli çalışmaların yapıldığından bahsetmişlerdir (f=43). Bu kategorideki çalışmalar arasında bireyle psikolojik danışma, öğrenci sorunlarıyla ilgilenme, öğretmen ilgisi ve sevk yer almaktadır.

“Sorunu farkedenden öğretmenler öğrencileri rehberlik servisine yönlendiriyor ve birebir görüşmelerle çözüm aranmaya çalışılıyor.” (Erkek, 6 yıllık öğretmen)

Son olarak öğretmenler üçüncü sırada aile temelli çalışmalardan bahsetmişlerdir (f=24). Anne baba eğitimi bu kategoride sınıflandırılmıştır.

“Aile ve öğrencilere gerekli seminerler ve aile eğitimi veriliyor.” (Erkek, 33 yıllık öğretmen)

3. Ergenlik Dönemi ile İlgili Sınıf İçinde Ele Alınan Konular

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin ergenlik ile ilgili konulardan sınıfta bahsetmesi ve bahsetmemesi üzere iki kategoride toplanmıştır. 90 öğretmenin ergenlikle ilgili konulardan sınıfta bahsettiği ve 34’ünün de ergenlikle ilgili konulardan sınıfta bahsetmediği belirlenmiştir. Ergenlik döneminde yaşanan fiziksel ve ruhsal değişiklikler, romantik ilişkiler

ve cinsellik, arkadaş ilişkileri, davranış sorunları, aile içi ilişkiler ve akademik sorunlar sınıf içinde ele alınan konular arasında yer almaktadır.

“Rehberlik derslerinde konuşuyoruz. Ergenliğin ne olduğu, ergenlik zamanında kız ve erkeklerdeki fiziksel ve duygusal değişikliklerden bahsediyoruz.” (Kadın, 13 yıllık öğretmen)

“Derslerimde ergenlikle ilgili konulardan bahsetmiyorum. Okul rehberlik servisi haftanın bir günü rehberlik hizmeti veriyor öğrencilerimize.” (Erkek, 20 yıllık öğretmen)

4. Ergenlik Dönemi Hakkında İhtiyaç Duyulan Bilgiler

Öğretmenler ergenlik dönemi hakkındaki bilgilerinin yeterliliği ile ilgili verdikleri cevaplara göre ergenlik dönemi hakkındaki bilgilerinin yetersiz olduğunu (f=63) ve ergenlik dönemi hakkındaki bilgilerinin yeterli olduğunu (f=58) düşünen öğretmenler olmak üzere iki kategoride toplanmışlardır. Bu ana temadaki veriler incelendiğinde, ergenlik dönemi temel özellikleri (f=39) ve gençlerle iletişim (f=12) en sık ihtiyaç duyulan bilgiler arasında yer almaktadır.

“Yeterli bilgiye sahip değilim. Ergenlerin yaşadıkları karmaşayı, içinde buldukları ruh halini anlayabilmemi sağlayacak bir eğitime ihtiyacım var.” (Kadın, 21 yıllık öğretmen)

“Yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum ancak konuyla ilgili halen okumaya devam ediyorum.” (Erkek, 8 yıllık öğretmen)

5. Ergenlik Dönemi ile İlgili Bilgilerin Kaynağı

Öğretmenlerin ergenlik dönemi ile ilgili bilgi kaynakları; geçmiş yaşantılar, kitap, eğitim/seminer, kitle iletişim araçları, meslektaşlar ve uzmanlarla görüşme olmak üzere altı kategoride toplanmıştır. Öğretmenler ilk sırada geçmiş yaşantılarından bahsetmişlerdir (f=110). Bu kategorideki bilgi kaynakları arasında öğrenciler-

le olan etkileşimleri, kendi ergenlik tecrübeleri, ebeveynlik deneyimleri ve aile yer almaktadır.

“Branşım gereği biliyorum. Ayrıca 17 yaşında bir oğlum ve 20 yaşında bir kızım var.” (Kadın, 23 yıllık öğretmen)

Geçmiş yaşantılardan sonra öğretmenler ergenlik dönemiyle ilgili bilgi kaynakları olarak en sık kitap, eğitim/seminer ve kitle iletişim araçlarından bahsetmektedirler.

“Okuduğum kitaplardan, gittiğim seminerlerden, aldığım eğitimden.” (Kadın, 24 yıllık öğretmen)

“Okuldan, kitaplardan, aileden, televizyondan vb.” (Erkek, 16 yıllık öğretmen)

“Kendim, gözlem, kişisel özelliklerim, dersane, devlet okulu, özel çalışmalar, kızım, yeğenlerim vb” (Erkek, 22 yıllık öğretmen)

6. Ergenlik Dönemi ile İlgili Sorun Alanları ve Sorunların Kaynakları

Sorun alanları ana teması ile ilgili veriler incelendiğinde, “sosyal çevre ile ilgili sorunlar”, “psikolojik sorunlar”, “akademik sorunlar” ve “kariyer kaynaklı sorunlar” olarak dört alt temada toplanmıştır. Öğretmenler ilk sırada sosyal çevre ile ilgili sorunlardan bahsetmişlerdir (f=93). Bu kategorideki sorunlar arasında aile, karşı cinsle ilişkiler ve arkadaşlık ilişkileri yer almaktadır.

“Kız- erkek ve aile ilişkilerinde problem var.” (Kadın, 7 yıllık öğretmen)

Öğretmenler ikinci sırada psikolojik sorunları belirtmişlerdir (f=63). Öfke kontrolü, iletişim, kendine güven, davranış sorunları, fiziksel gelişim sorunları, cinsellik, doyumsuzluk ve intihar eğilimi bu kategoride sınıflandırılmıştır.

“Bu dönemdeki gençler öfkelerini kontrol ede-

miyor ve kendilerini yanlış ifade ediyorlar.” (Erkek, 20 yıllık öğretmen)

Öğretmenler üçüncü sırada akademik sorunlardan bahsetmişlerdir (f=56). Sınav kaygısı, disiplin, dikkat ve motivasyon, okula ilgisizlik, düşük başarı, boş zamanı değerlendirme, zaman yönetimi ve ders çalışma alışkanlığı bu kategoride yer alan sorunlardır.

“Sınav stresi en büyük problemleri.” (Kadın, 12 yıllık öğretmen)

“Derslerde motivasyon düşüklüğü, başarısız olma, düşük not alma, gerekli hazırlıkları yapmadan okula gelme, öğretmeni yanıltmaya yönelik davranışlarda bulunma, kopya yapma, başkasının ödevini gösterme, ders dışı uğraşlarla çok zaman geçirme gibi sorunlar.” (Erkek, 33 yıllık öğretmen)

Son olarak öğretmenler dördüncü sırada kariyer kaynaklı sorunları belirtmişlerdir (f=13). Meslek seçimi bu alt temada yer almaktadır.

“Gelecek, üniversite seçimi, meslek seçimindeki kararsızlık, ders ve sınav kaygısı gibi sorunlar” (Erkek, 19 yıllık öğretmen)

Sorunların kaynakları ana teması ile ilgili veriler incelendiğinde, “aile temelli”, “birey temelli”, “kültürel/sosyal çevre temelli” ve “okul temelli” olmak üzere dört alt temada toplanmıştır. Öğretmenler ilk sırada aile temelli kaynaklardan bahsetmişlerdir (f=118). Bu kategorideki sorunlar arasında aile tutumu, maddi sorunlar, boşanmış aileler ve ailenin eğitim düzeyi yer almaktadır.

“Çoğu öğrencinin anne babası cahil bazılarının da anne babası ayrı bu yüzden de problemleri çok fazla” (Erkek, 12 yıllık öğretmen)

“Ailelerin ilgisizliği, bilgisizliği öğrenci için sorun teşkil ediyor. Ayrılmış ailelerin çocukları daha başarısız ve sorunlu öğrenciler oluyor. Ekonomik düzey de çok önemli bir faktör.” (Kadın, 7 yıllık öğretmen)

Öğretmenler ikinci sırada birey temelli sorunları belirtmişlerdir (f=32). Ergenliğe uyum sağlayamama, cinselliğe ilginin artması, kendini tanıtmaya çalışma, sevilmediğini hissetme ve risk alma eğiliminin yüksek olması bu kategoride bulunmaktadır.

“Cinsel konularda sağlıklı tutum sergileyemiyorlar. Ergenlikten dolayı farklı niyet ve ciddiyetsizlik içerisinde bulunuyorlar” (Erkek, 8 yıllık öğretmen)

Öğretmenler üçüncü sırada kültürel/sosyal çevre temelli sorunlardan bahsetmişlerdir (f=29). Kültürel sorunlar, arkadaş ortamı, işsizlik ve televizyonun olumsuz etkisi bu kategoride yer alan sorun kaynaklarıdır.

“Bu sorunlar aile başta olmak üzere ülkenin yapısından ve medyadan kaynaklanmaktadır.” (Erkek, 9 yıllık öğretmen)

Son olarak öğretmenler dördüncü sırada okul temelli sorunları belirtmişlerdir (f=18). Sınav sistemi, sosyal faaliyetlerin eksik olması, derse ilginin azalması ve rehberlik servisinin çalışmaması bu kategoride yer almaktadır.

“Öğrencilerin daha çok sosyal ve sportif faaliyetlerin az olmasından dolayı farklı şeylere kaydığını dolayısıyla sorunlara boğulduğunu düşünüyorum. Üniversite sınavı kaygısı en büyük sorunları.” (Erkek, 15 yıllık öğretmen)

7. Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Bilgilendirilmesi Gereken Konular

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde, “kişisel”, “sosyal”, “akademik” ve “mesleki” olmak üzere dört alt temada toplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’te yer almaktadır. Tablo 3’te de görüldüğü gibi öğretmenler ilk sırada öğrencilerin kişisel konularda bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (f=100). Bu kategorideki özellikler arasında cinsel eğitim, madde bağımlılığı,

Tablo 3.Öğrencilerin Bilgilendirilmesi Gereken Konular

Konu	<i>f</i>	%
<i>Kişisel</i>	100	48
Cinsel eğitim	48	23
Madde bağımlılığı	12	6
Öfke yönetimi	11	5
Bireysel psikolojik danışma	9	4
Problem çözme becerileri	7	3
Kimlik kazanımı	6	3
Stresle başa çıkma	5	2
Karar verme	2	1
<i>Sosyal</i>	77	37
Sosyal beceriler	35	17
Karşı cinsle ilişkiler	15	7
Toplumsal değerler	13	6
Arkadaş ilişkileri	8	4
Uyum	6	3
<i>Akademik</i>	20	10
Verimli ders çalışma	8	4
Sınav kaygısı	6	3
Dikkat ve motivasyon	2	1
Okul kuralları	2	1
Sınav sistemi	2	1
<i>Mesleki</i>	12	5
Meslek seçimi	12	5

öfke yönetimi, bireysel psikolojik danışma, problem çözme becerileri, kimlik kazanımı, stresle başa çıkma ve karar verme yer almaktadır.

“Cinsel eğitim, madde kullanımı ve bağımlılığı hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaçları var.” (Kadın, 15 yıllık öğretmen)

Öğretmenler ikinci sırada ise sosyal konulardan bahsetmişlerdir (f=77). Sosyal beceriler, karşı cinsle ilişkiler, toplumsal değerler, arkadaş ilişkileri ve uyum bu kategoride sınıflandırılmıştır. “Kız- erkek arkadaşlığı, aile bireyleriyle sorunları çözmede kullanacakları bilgiye ihtiyaçları var.” (Kadın, 14 yıllık öğretmen)

Öğretmenler üçüncü sırada akademik konuları belirtmişlerdir (f=20). Verimli ders çalışma, sınav kaygısı, dikkat ve motivasyon, okul kuraları ve sınav sistemi bu kategoride yer alan özelliklerdir.

“Düzenli çalışma teknikleri, aile içi iletişim ve üniversite sınavı kaygısı.” (Kadın, 15 yıllık öğretmen)

“Bu dönem bir mesleğe yönelme karar verme aşamaları olduğu için verimli ders çalışma ve ayrıca meslekler hakkında bilgi verilmelidir.” (Kadın, 8 yıllık öğretmen)

Son olarak öğretmenler dördüncü sırada mesleki konulardan bahsetmişlerdir (f=12). Meslek seçimi bu kategoride yer almaktadır.

“En önemlisi gelecek ve meslek seçimi konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaçları var diye düşünüyorum. Çünkü seçecek oldukları meslek ve yönlendirilme şekilleri onların tüm hayatını etkileyecektir diye düşünüyorum.” (Kadın, 29 yıllık öğretmen)

TARTIŞMA

Lise öğretmenlerinin ergenlik dönemine ilişkin görüşlerinin incelendiği bu çalışmada

çok sayıda önemli bulgu elde edilmiştir. Araştırma kapsamında ilk olarak öğretmenlerin ergenlik dönemine bakış açıları incelenmiştir. Öğretmenler, ergenlik dönemine ilişkin duygusal yoğunluk ve duygusal değişiklikler gibi duygusal gelişim ile ilgili özelliklerden ilk sırada bahsetmişlerdir. Ergenlikte duygusal gelişim ile ilgili olarak öğretmenlerin sınırlılık hali, duygusal değişiklikler ve duygu yoğunluğu ile ilgili görüşleri sıklıkla tekrarlanan ifadeler arasında yer almaktadır. Özellikle bu dönemde meydana gelen hormonal değişimlere dayalı olarak ergenlerin duygu dünyalarında hızlı değişiklikler olabilmektedir. Duygulardaki iniş çıkışların etkili bir şekilde yönetilmemesi ise öfke, depresyon gibi problemleri beraberinde getirebilmektedir (Santrock 2012, Siyez 2010). Diğer yandan ergenlik dönemi duygusal yetkinliğin de kazanıldığı bir dönemdir. Duyguların yoğunluğunu azaltmak için başa çıkmada öz-düzenleme stratejilerini kullanma, diğer kişilerin yaşadığı duyguları ayırt edebilme, duygularının diğerleri üzerindeki etkisini anlayabilme, duygu yoğunluğunun altında ezilmek yerine duyguları ile başa çıkabilmeyi öğrenme ergenlik döneminde kazanılan duygusal yetkinlikler arasında yer almaktadır (Santrock 2012). Bu yönüyle değerlendirildiğinde ergenliğe ilişkin duygusal gelişimle ilgili olarak öğretmenlerin ilk bakışta farkedilebilen özellikleri tanımlayabildiği ama bu döneme özgü diğer yeterlilikler açısından tanımlamalarının eksik olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenler ergenlik dönemi özelliklerine ilişkin duygusal gelişim ardından sırasıyla fırtınalı-stresli, sosyal gelişim, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, cinsel gelişim ve fiziksel gelişim ile ilgili özelliklerini belirtmişlerdir. Ergenlik dönemi bireylerin kendilerini ebeveynlerinden ayırttığı, kendi kimliklerini geliştirdiği ve yeni sorumluluklar aldığı bir dönem olması nedeniyle bireyleşme, bağımsızlık ve ayrışma bu döneme özgü önemli kavramlar arasında yer almaktadır. Kendine güven, öz-düzenleme ve karar verme becerilerinin gelişmesi bu döneme özgü olumlu özellikler arasında

sayılmaktadır (Garber ve Little 2001). Ayrıca ergenlerin birçoğu okullarını başarı ile bitirmekte, aile ve toplum ile sağlıklı ilişkilerini sürdürmekte ve 10'lu yaşlardan beliren yetişkinliğe madde bağımlılığı, şiddet içeren suçlara karışma gibi ciddi sorunları deneyimlemeden geçmektedirler (American Psychological Association 2006). Ancak, öğretmenlerin ergenlik dönemi hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde hem bilişsel gelişime hem de kişilik gelişimi alanına ilişkin olarak olumlu kazanımlardan bahsetmedikleri dikkati çekmektedir.

Öğretmenlerin ergenlik dönemine ilişkin görüşleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde ergenlik dönemine ilişkin pozitif gelişim özelliklerinden çok olumsuz özelliklerin daha çok vurgulandığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle öğretmen görüşlerinde ergenliğe ilişkin olumsuz kalıp yargıların yaygın olduğu söylenebilir. Ancak, ergenlere ilişkin olumsuz kalıp yargılar çoğu zaman ergenin iyilik halini de olumsuz olarak etkilemektedir (Clark 2002). Bununla birlikte bazı gelişim özelliklerinden hiç bahsedilmediği görülmektedir. Bilişsel gelişimin bir uzantısı olarak ahlaki gelişim de ergenlikte önemli gelişim alanlarından biridir. Ahlaki akıl yürütme, dürüstlük ve yardım etme, gönüllülük ve diğerlerini önemseme gibi olumlu sosyal davranışlar ergenlik döneminde kazanılan ve geliştirilen önemli beceriler arasında yer almaktadır (American Psychological Association 2006). Özellikle yetişkin rol modelleri ahlaki gelişim açısından önemlidir. Bir diğer gelişim özelliği ise mesleki gelişim/kariyer gelişimi ile ilgilidir. Ergenlik dönemi gençlerin önemli bir kısmının kariyer tercihlerini yaptığı; ilgi, yetenek ve değerlerini ayrıştırdığı bir dönem olmakla birlikte bu alana ilişkin özellikler öğretmen görüşleri arasında yer almamıştır.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ergenlik dönemi ile ilgili okulda yapılan çalışmaların seminer çalışmaları gibi daha çok grup temelli çalışmaların olduğudur. Elde edilen bu bulgunun, gruplarla yapılan çalışmaların daha ekono-

mik olması sebebiyle okullarda daha çok tercih edildiğini doğruladığı söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %20'sinden azı aile temelli çalışmalar kapsamında sadece anne baba eğitiminin yapıldığından bahsetmiştir. Ergenin sağlıklı gelişimi açısından aile eğitim programları oldukça önemlidir. Ergenlik döneminde ergenler için akran ilişkileri son derece önemli görülse bile arka planda ailenin desteği ve denetimi önemli koruyucu faktörlerden birisidir. Ancak bu dönemde ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı ilişkileri yürütebilmeleri açısından destek almaları önemlidir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Aile Eğitim programına ilişkin araştırma raporları değerlendirildiğinde de 0-3, 3-6, 7-11 ve 12-18 olmak üzere dört farklı yaş grubunda en az açılan programlardan birisinin 12-18 yaş aile eğitim programları olduğu görülmektedir (MEB 2013). Okullarda aile eğitim programlarının yayınlattırılmasının ergen gelişimi açısından önemli katkıları olacağına inanılmaktadır.

Kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik modeline göre okul ortamında okul psikolojik danışmanı ve/veya öğretmenler tarafından yapılması beklenen çalışmalardan birisi de ailelere yönelik konsültasyon çalışmalarıdır (Gysberg ve Henderson 2000). Araştırmaya katılan öğretmenlerden hiçbiri ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarından bahsetmemişlerdir. Öğretmenlerin konsültasyon çalışmaları konusunda bir eğitim almamış olması bu durumun nedenleri arasında yer alabilir. Ancak ebeveyn-öğretmen konsültasyonunun özellikle de davranışçı yaklaşıma dayalı konsültasyon çalışmalarının okul ve ev sistemleri arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulmasına ve ergenin davranış sorunlarının azaltılmasına önemli katkıları olduğu bilinmektedir (Kim ve ark. 2012, Sheridan ve Kratochwill 1992). Bu nedenle hizmet-içi eğitimlerde öğretmenlerin bu konudaki yeterliliğinin artırılması önerilmektedir.

Araştırma kapsamında öğretmenlerin sınıflarında ergenlik konusundan bahsedip bahsetmediği değerlendirildiğinde öğretmenlerin 2/3'ü sınıf-

larında ergenlik ile ilgili konulardan bahsettiğini belirtmişlerdir. Alanyazında bu konuda yapılan sadece bir araştırmaya ulaşılmıştır. Adamson ve Meister(2005) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmenlerin % 41.7'si sınıfta ergenlikle ilgili konulardan bahsettiklerini belirtmişlerdir. Ergenlik döneminde yaşanan fiziksel ve ruhsal değişiklikler, romantik ilişkiler ve cinsellik, arkadaş ilişkileri, davranış sorunları, aile içi ilişkiler ve akademik sorunlar sınıf içinde ele alınan konular arasında yer almaktadır. Eğitimcilerin ve diğer yetişkinlerin adalet ve ahlakla ilgili konularda sınıf ortamında ergenlerin kendilerini ifade edebilecekleri pozitif bir ortam oluşturmaları ve sorular sormalarına, kendi değerlerini belirginleştirmelerine yardım etmeleri son derece önemlidir. Eğitim ortamında bu tür ortamların oluşturulması sadece ergenin gelişimi açısından değil etnisite farklılıkları, cinsiyetçilik, homofobi ve/veya yetersizliği olan bireylere ilişkin yanlışlık gibi konularda ergenlerin daha sağlıklı bir bakış açısı kazanmasına katkı sağlayabilir (APA 2006).

Araştırmada dikkati çeken bir diğer önemli bulgu ise araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık yarısının (%46) ergenlik dönemi hakkındaki bilgilerinin yetersiz olduğunu düşünmeleridir. Bu bulgu öğretmenlerin ilk sorulara verdiği cevaplarla birlikte değerlendirildiğinde ergenlik dönemi hakkındaki eğitim gereksinimlerini yansıttığı düşünülmektedir.

Ergenlik dönemi hakkında ihtiyaç duydukları bilgiler incelendiğinde ise ergenlik dönemi temel özellikleri ve gençlerle iletişim en sık ihtiyaç duyulan bilgiler arasında yer almaktadır. Konuya ilişkin olarak alanyazında çok sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılmış olmakla birlikte Adamson ve Meister(2005) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin ergenlik dönemindeki bir hastalık ya da bozukluk ile ilişkili konularda bilgiye daha çok ihtiyaç duyduklarını belirlenmiştir. Öğretmenler ergenlik dönemi ile ilgili bilgi kaynakları olarak ilk sırada geçmiş yaşantılarından bahsetmişlerdir. Bu kategorideki bilgi kaynakla-

rı arasında öğrencilerle olan etkileşimleri, kendi ergenlik tecrübeleri, ebeveynlik deneyimleri ve aile yer almaktadır. Yapılan bir başka araştırmada da öğretmenler öncelikle kendi yaşantıları ve daha sonra teorik bilgileri aracılığıyla ergenlik ile ilgili bilgi kazandıklarını belirtmişlerdir (Adamson ve Meister 2005). Buradan öğretmenlerin ergenlikle ilgili sahip oldukları bilgileri daha çok kendi yaşantıları aracılığıyla kazandığı anlaşılmaktadır. Kendi ergenlik yaşantıları, ebeveynlik deneyimleri ve mesleki deneyimlerinin öğretmenlerin ergenlerle ilgili bilgilerinin oluşumuna katkı sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte öğretmenlerin çoğunlukla kendi öznel deneyimlerine göre ergenlik dönemi hakkında bilgi sahibi olmalarının yanıltıcı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ergenlik dönemi yaşantılarında bireysel farklılıklar olabileceği de göz önüne alındığında öğretmenlerin daha güvenilir bilgi kaynaklarını kullanmalarının sağlanmasının önemi vurgulanabilir(Santrock 2012).

Ergenlik dönemi ile ilgili sorun alanları ana temasındaki veriler incelendiğinde, öğretmenler ilk sırada aile, karşı cinsle ilişkiler ve arkadaşlık ilişkilerinin yer aldığı sosyal çevre ile ilgili sorunlardan bahsetmişlerdir. Adamson ve Meister (2005) tarafından yapılan araştırmada da hem arkadaşlarıyla hem de karşı cinsle ilişkileri dahil olmak üzere ergenlerin başkalarıyla olan ilişkilerinin sorun oluşturduğundan bahsedilmektedir. Sorunların kaynakları incelendiğinde ise ilk sırada aile tutumu, maddi sorunlar, boşanmış aileler ve ailenin eğitim düzeyinden oluşan aile temelli kaynaklardan bahsetmişlerdir. Ergenlerin psikososyal gelişimini etkileyen önemli unsurlardan birisi ebeveynlerin patolojisi olmasına rağmen öğretmenlerin bu sorun alanından bahsetmediği görülmektedir (Jacob 1987; akt: Garber ve Little 2001).

Son olarak ergenlik dönemindeki öğrencilerin bilgilendirilmesi gereken konularla ilgili veriler incelendiğinde, öğretmenler ilk olarak öğrencilerin cinsel eğitim, madde bağımlılığı, öfke yönetimi, bireyle psikolojik danışma, problem

çözme becerileri, kimlik kazanımı, stresle başa çıkma ve karar verme gibi kişisel konularda bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Cinsel gelişim açısından önemli bir dönem olan ergenlik döneminde ergenin gelişim görevlerini yerine getirebilmesi için uygun kaynaklardan doğru bilgiler edinmeye ihtiyacı vardır. Buna rağmen ülkemizde gençlerin cinsellikle ilgili bilgileri informal yollarla öğrendikleri ve konuyla ilgili ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynaklardan yoksun oldukları görülmektedir (Esen 2015, Öztürk ve Siyez 2015). Bu açıdan düşünüldüğünde öğretmenlerin öğrencilerin cinsel eğitim konusunda bilgilendirilmesi gerekliliğine yönelik tespitlerinin yerinde olduğu söylenebilir. Ergenlik döneminde dürtüsellik artmasıyla birlikte bu dönemde sıklıkla karşılaşılan sorunlardan birisi de madde kullanımı olmaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmaların ergenler arasında madde kullanımının giderek yaygınlaştığına işaret etmesi de ergenlerin madde bağımlılığı konusunda bilgilendirilmelerinin hatta önleyici çalışmaların yapılmasının önemini ortaya koymaktadır (Siyez ve Palabıyık 2009). İşte bu noktada öğretmenlerin öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili bilgilendirilme ihtiyaçlarının olduğu düşüncesi de anlamlı hale gelmektedir. Bunların yanında öğretmenlerin öğrencilerin çoğunlukla kişisel ve sosyal konularda bilgilendirilmesine ihtiyaç olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu noktada, akademik ve mesleki konularda bilgilendirme yapılmasının daha arka planda kaldığı söylenebilir. Öğrencilerin özellikle mesleki konularla ilgili bilgilendirilmesinin gerekli olduğunu düşünen öğretmenlerin oranının diğer konulara göre daha az olduğu değerlendirildiğinde, mesleki gelişimin rolünün göz ardı edilmiş olduğu düşünülebilir.

Özet olarak, öğretmenlerin ergenlerin sosyal destek kaynağı olmaları ve kapsamlı gelişimsel okul psikolojik danışma ve rehberlik yaklaşımı bağlamında üzerine düşen görevleri gerçekleştirebilmeleri açısından eğitim verdikleri yaş grubunun özelliklerini bilmelerinin önemi ön plana çıkmaktadır. Ancak, alanyazın incelendiğinde

liselerde görev yapan öğretmenlerin ergenlik dönemi ile ilgili bilgilerini inceleyen oldukça az çalışmaya ulaşılmıştır (Adamson ve Meister 2005). Bu çalışmada öğretmenlerin ergenlik dönemi ile ilgili bilgileri incelenerek önemli veriler elde edilmiş olmakla birlikte araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Sadece İzmir il merkezindeki okullarda görev yapan öğretmenlerle görüşülerek verilerin elde edilmesi sınırlılıklardan birisidir. Bu nedenle araştırmanın daha geniş örneklem gruplarında yapılmasının elde edilen bulguların genellebilirliği açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmada öğrencilerin ergenlik ile ilgili bilgilerinin cinsiyet ve mesleki deneyim gibi kriterlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmemiştir. Dolayısıyla bundan sonra yapılacak çalışmalarda öğretmenlerin konuyla ilgili bilgilerini etkileyebileceği düşünülen değişkenlerin de ele alınması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Adamson L, Meister DG (2005) Teachers' knowledge about adolescents: An interview study. *Scand. J. Psychol.* 46: 343-348.

Alisinanoğlu F (2002) Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne-baba iletişimi. *Eğitim ve Bilim* 27 (123): 62-63.

American Psychological Association (2002) A reference for professionals: Developing adolescents. American Psychological Association, Washington DC.

Bokhorst CL, Sumter SR, Westenberg PM (2010) Social support from parents, friends, classmates and teachers in children and adolescents aged 9 to 18 years: Who is perceived as most supportive? *Review of Social Development* 19(2): 417-426. Doi: 10.1111/j.1467-9507.2009j00540.x

Clark S (2002) Dismantling stereotypes about adolescents: The power of positive images. *Adolescent Health* 2(5): 1-4.

Creswell JW (2013) Nitel araştırma yöntemleri (Çev. M. Bütün, Ş.B. Demir). *Siyasal Kitabevi, Ankara.*

Erdoğan ÖN, Kaya S, Erdoğan MS ve ark. (2011) Knowledge, attitudes, and opinions of Turkish private school

principals regarding substance abuse. *JPMA* 61(10): 953-960.

Esen E (2015) Lise öğrencilerine yönelik cinsel sağlık eğitim programının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Garber J, Little SA (2001) Emotional autonomy and adolescent adjustment. *JAR* 16(4): 355-371.

Gysberg NC, Henderson P (2000) *Developing and managing your school guidance program (3rd ed.)*. American Counseling Association, Alexandria VA.

Heaney CA, Israel BA (1997). *Social networks and social support. Health Behavior and Health Education içinde Glanz K, Lewis FM, Rimer BK (ed) Jossey-Bass In, San Francisco CA,s:179-205.*

Hombrados Mendieta M, Gomez Jacinto L, Dominguez Fuentes JM ve ark. (2012) Types of social support provided by parents, teachers and classmates during adolescence. *Journal of Community Psychology* 40(6): 645-664. doi: 10.1002/jcop.20523

Kim EM, Sheridan SM, Kwon K ve ark. (2012) Conjoint behavioral consultation and parent participation: The role of parent-teacher relationships (CYFS Working Paper No. 2012-1). Kasım 2015'te cyfs.unl.edu adresinden indirildi.

Leane W, Shute R (1998) Youth suicide: the knowledge and attitudes of Australian teachers and clergy. *Sucide Life Theratining Behav.* 28(2): 165-173.

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2013) *Aile eğitimi programlarının (0-18 yaş) değerlendirilmesi araştırması*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2001). Aralık 2015'te <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html> adresinden alınmıştır.

Moore M, Melvin AM, Sommers DK (2013) High school teacher's knowledge on the effects of marijuana on the adolescent brain: A pilot study. *J Addict Behav Ther Rehabil* 2: 1-3. doi: <http://dx.doi.org/10.4172/2324-9005.1000102>

Moreira FG, Silveira DX, Anderoli SB (2009) Knowledge and attitudes related to drug abuse and prevention displayed by public school educators. *Revista ABP-APAL* 31: 95-100.

Nazlı S (2014) *Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları* (5. Baskı). Anı Yayınevi, Ankara.

Öztürk B, Siyez D (2015) İlköğretim 6. sınıf öğrencilerine yönelik cinsel eğitim programının etkililiğinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi* 16(1): 30-55.

Santrock JW (2012) *Ergenlik*. D. M. Siyez (Çev. ed.). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Ankara.

Sheridan SM, Kratochwill, T. R. (1992) Behavioral parent-teacher consultation: Conceptual and research considerations. *J. Sch. Psychol.* 30(2): 117-139.

Siyez D, Palabıyık A (2009) Günebakan madde bağımlılığını önleme eğitim programının lise öğrencilerinin madde kullanım sıklığı, uyuşturucu maddeler hakkındaki bilgi düzeyleri ve yanlış inançları ile madde reddetme becerileri üzerindeki etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 8(28): 56-67.

Siyez D (2010) *Ergenlerde problem davranışlar* (2. baskı). Pegem Akademi, Ankara.

Sutton AL (2010) *Adolescent health sourcebook (Third ed.)*. Omnigraphics, Detroit MI.

Texas Counseling Association (2004) *A model comprehensive, developmental guidance and counseling program for Texas Public schools: A guide for program development Pre-K-12th grade*. Texas Education Agency, Austin TX.

Timson D, Priest H, Clark Carter D (2012) Adolescents wo self-harm: Professional staff knowledge, attitudes and training needs. *J. Adolesc.* 35: 1307-1314. doi: 10.1016/j.adolescence.2012.05.001

Vedder P, Boekaerts M, Seegers G (2005) Perceived social support and well being in school; the role of students' ethnicity. *J Youth Adolesc.* 34: 269-278. Doi: 10.1007/s10964-005-4313-4